

ALEKSANDRA BUKOWIECKA, ALEKSANDRA FARON¹

Ochrona oznaczenia przedsiębiorców działających w formie spółki cywilnej

1. Wprowadzenie

Firma będąca oznaczeniem przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą pełni istotne funkcje, których bezprawne naruszenie godzi bezpośrednio w jej istotę. Celem prawa do wyłącznego korzystania z firmy jest indywidualizacja przedsiębiorcy, czyli skuteczne odróżnienie go od innych podmiotów działających na danym rynku, a także pozyskanie klientów w ramach funkcji reklamowej, jak również budowanie wizerunku przedsiębiorcy.

Ustawodawca w art. 43¹⁰ k.c.² przewidział stosowną ochronę prawa do firmy zarówno przed jego naruszeniem, jak również przed zagrożeniem naruszenia, wprowadzając równocześnie domniemanie bezprawności działania naruszającego to prawo. Stosownie do przytoczonego przepisu przedsiębiorca, którego prawo do firmy zostało zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać usunięcia jego skutków, złożenia oświadczenia lub oświadczeń w odpowiedniej treści i formie, naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej lub wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia.

Judykatura stoi na stanowisku, że „przepis ten chroni nieuprawnione użycie firmy przez jej przywłaszczenie, działanie pod firmą, podszywanie się pod firmę i w ten sposób wdzieranie się w klientelę przedsiębiorcy. Zagrożenie prawa do firmy ma miejsce, gdy z okoliczności sprawy wynika, że firma przedsiębiorcy została użyta w taki sposób, który wiąże się z ryzykiem pomyłki

1 Aleksandra Bukowiecka, Aleksandra Faron – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

2 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.).

co do tożsamości przedsiębiorców lub w sposób mający na celu zdyskredytowanie uprawnionego przedsiębiorcy, wyeliminowanie go z rynku, podważenie zaufania klienteli lub naruszenie dobrego imienia przedsiębiorcy”³. Ponadto bezprawne działanie może polegać na naruszeniu renomy w przypadku powszechnie rozpoznawalnych podmiotów.

Z uwagi na złożoność problemu związanego z ochroną prawa do firmy niniejsze opracowanie skupia się wyłącznie na konstrukcjach oznaczeń przedsiębiorców w zakresie ochrony nazwy spółki cywilnej. Wobec tego wszelkie aspekty związane z wytoczeniem stosownego powództwa zostają poza przedmiotem prowadzonych rozważań. Jednakowoż, aby podkreślić istotę problemu, należy sumarycznie przedstawić liczbę aktualnie działających krakowskich spółek cywilnych.

Zgodnie z rejestrem CEIDG w Krakowie znajduje się 85 spółek posiadających w oznaczeniu określenie „spółka cywilna” lub „s.c.”. Wśród tych spółek jedynie 6 z nich nie posiada nazwy fantazyjnej (w tym dwie posiadają określenie prowadzonej działalności gospodarczej) co odpowiada w przybliżeniu 7%, natomiast pozostałe 79 spółek cywilnych posiada nazwy fantazyjne, co stanowi w przybliżeniu 93% liczby badanych spółek.

2. Nazwa a firma

Działalność spółki cywilnej objęta została niewielką regulacją w art. 860–875 k.c. Jest to jedyna ze spółek osobowych, której funkcjonowanie uregulowano poza przepisami ustawy z dnia 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych⁴. W konsekwencji nie posiada ona osobowości prawnej i zdolności prawnej⁵, co ma pewne skutki dla jej funkcjonowania w obrocie prawnym. W swej istocie jest umową zawartą pomiędzy jej wspólnikami, lecz instytucja wkładów oraz możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez wspólników sprawia, że bliżej jej do konstrukcji spółki. To swoiste, pograniczne usytuowanie spółki cywilnej jest źródłem wielu problemów w przypadku dochodzenia ochrony jej nazwy. Kodeks cywilny nie zawiera żadnego uregulowania

3 Wyrok SN z dnia 2 marca 2022 r., II CSKP 253/22, LEX nr 3347179.

4 Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.

5 Według jednego z poglądów doktryny spółka cywilna na gruncie odrębnych przepisów może dysponować podmiotowością prawną. Wskazuje się, że prawo pracy traktuje taką spółkę jako pracodawcę, jeśli zatrudnia pracowników – tak A. Kidyba, K. Kopaczyńska-Pieczniak, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część szczególna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, komentarz do art. 860, teza 10. Na odmiennym stanowisku stanęła I. Hasińska, wskazując, że spółka nie może zawierać stosunków z innymi podmiotami, gdyż nie jest odrębna od jej wspólników. Wobec tego pracodawcami mogą być tylko wspólnicy spółki cywilnej i to oni są stroną umowy zawieranej z pracownikami – zob. *Charakter prawny spółki cywilnej na tle historycznym i prawnoporównawczym*, praca doktorska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2013, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/10876> (dostęp: 8.04.2023), s. 318.

w tej kwestii, brak zaś zaliczenia spółki cywilnej do osób prawnych czy też do jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, czyli do tzw. ułomnych osób prawnych, uniemożliwia sięgnięcie po odpowiednie przepisy dotyczące spółek handlowych. W związku z tym powstaje pytanie, jak powinna być skonstruowana nazwa spółki cywilnej i czy podlega ona jakiegokolwiek ochronie. Przed przejściem do omówienia dawnych i obecnych stanowisk w doktrynie oraz w orzecznictwie i możliwych sposobów ochrony, należy wyjaśnić, co rozumie się pod pojęciem nazwy przedsiębiorstwa prowadzonego w formie spółki cywilnej i czy jest ono tożsame z firmą przedsiębiorcy.

Na gruncie obowiązujących przepisów pojęcie nazwy przedsiębiorstwa nie jest tożsame z pojęciem firmy. Zgodnie z art. 43² § 1 k.c. przedsiębiorca działa pod firmą, zatem firma jest oznaczeniem indywidualizującym tego przedsiębiorcę. Katalog osób zawarty w art. 43¹ jest zamknięty, wobec tego przedsiębiorcą może być jedynie osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Stosownie do przepisu art. 55¹ pkt 1 k.c. nazwa przedsiębiorstwa jest to oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części. Jednakże to rozróżnienie może być niewystarczające, ponieważ nazwa, jako składnik przedsiębiorstwa, stanowi tylko jedno z jego możliwych oznaczeń, gdyż np. w art. 5 ustawy z dnia 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁶ zaliczono do nich również godło, skrót literowy lub inne charakterystyczne symbole.

Brak definicji ustawowej nazwy przedsiębiorstwa rodzi wiele pytań w kwestii sposobu jej konstruowania, lecz wprowadzenie dychotomii wskazanych pojęć nie oznacza, że nazwa przedsiębiorstwa i jego firma muszą być różne. Nie jest wykluczone posługiwanie się przez przedsiębiorcę jednakowymi oznaczeniami zarówno dla firmy, jak i nazwy przedsiębiorstwa, o ile nie narusza to innych regulacji prawnych – w szczególności przepisów Kodeksu spółek handlowych, który określa sposób konstruowania firm takich spółek. Wyodrębnienie obu oznaczeń wiąże się z szeregiem istotnych skutków, jak istnienie różnych „zasad tworzenia i używania tych oznaczeń, rozporządzania nimi w obrocie oraz podstaw prawnych ich ochrony”⁷.

Ochrona oznaczenia przedsiębiorstwa – zarówno w postaci nazwy, jak i oznaczeń graficznych – dokonywana jest na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W przypadku firmy odpowiednia regulacja znajduje się w art. 43¹⁰ k.c., który zapewnia ochronę bez względu na to, kto dokonał naruszenia, w związku z tym, że prawo do firmy jest prawem podmiotowym o charakterze bezwzględnie skutecznym *erga omnes*. W przeciwieństwie

6 Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1233).

7 J.J. Sitko, *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2009, s. 36–37.

do ochrony firmy ochrona nazwy przedsiębiorstwa jest zawężona do czynów nieuczciwej konkurencji pomiędzy przedsiębiorcami.

Przechodząc do konstrukcji nazwy spółki cywilnej, należy ponownie wskazać, że w Kodeksie cywilnym nie ma przepisu, który mógłby rozwiązać wszelkie wątpliwości w tej kwestii. Do *essentialia negotii* umowy spółki cywilnej zawartych w art. 860 § 1 k.c. należy określenie współników, ich celu gospodarczego oraz działań, za pomocą których osiągnąć wskazany cel. Jednakże przepis ten nie wymienia w swojej dyspozycji nazwy spółki cywilnej. Czy w związku z tym ustawodawca pozostawił współnikom zupełną swobodę? Doktryna wskazuje, że brak regulacji nie oznacza całkowitej dowolności⁸, zatem poszukiwania stosownej odpowiedzi należy zacząć od analizy innych przepisów Kodeksu cywilnego.

Katalog osób, które mogą stać się współnikami spółki cywilnej, nie jest ograniczony do szczególnych podmiotów, zatem mogą nimi zostać osoby fizyczne, osoby prawne, a także tzw. ułomne osoby prawne.

Artykuł 43⁴ k.c. wskazuje, że firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko. Nie wyklucza to włączenia do firmy pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych.

W przypadku osoby prawnej ustawodawca w art. 43⁵ k.c. jako firmę osoby prawnej przyjął jej nazwę. Elementem obligatoryjnym firmy jest określenie formy prawnej osoby prawnej, które może być podane w skrócie. Ponadto firma może wskazywać na przedmiot działalności, siedzibę osoby prawnej oraz zawierać inne dowolnie obrane określenia. Firma osoby prawnej może również zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci – zgody jej małżonka i dzieci. Przedsiębiorca może posługiwać się skrótem firmy.

Na podstawie powyższych regulacji doktryna wypracowała wiele odmiennych stanowisk w kwestii konstrukcji nazwy spółki cywilnej. Pomimo przyjętej dychotomii między nazwą a firmą część autorów uznaje za właściwe oznaczanie nazwy spółki cywilnej firmami współników – odpowiednio stosując zasady oznaczania firmy osób fizycznych i osób prawnych. Z kolei inni stoją na stanowisku zachowania dowolności w konstruowaniu nazwy. Spór nie został rozstrzygnięty, zaś niejednolite linie orzecznicze wciąż są przedmiotem dywagacji, dlatego też na potrzeby niniejszych rozważań w dalszej części artykułu przedstawione zostaną ścieżki oznaczania nazw spółek cywilnych zarówno na gruncie dawnego, jak i obecnego stanu prawnego.

⁸ J. Szwaia, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaia, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1997, s. 298.

3. Ewolucja ochrony nazwy spółki cywilnej

Obecnie przyjęta linia orzecznicza odeszła od poglądu, zgodnie z którym nazwa spółki cywilnej może być chroniona na gruncie dóbr osobistych. Jednak nim zostaną przedstawione aktualne koncepcje ochrony nazwy spółki cywilnej, należy zastanowić się nad tym, czym są dobra osobiste i czy mogą one stanowić przedmiot ochrony w aspekcie nazwy spółki cywilnej.

Nie wypracowano dotąd definicji legalnej dóbr osobistych. Stosownie do art. 23 k.c. dobra osobiste człowieka stanowią w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska. Pozostają one pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

W doktrynie wskazuje się, że dobra osobiste są „wartościami o charakterze niemajątkowym, wiążącymi się z osobowością człowieka, uznanymi powszechnie w społeczeństwie”⁹. Ponadto są one ściśle związane z człowiekiem – razem z nim powstają i wygasają oraz są niezbywalne i nie podlegają dziedziczeniu¹⁰.

Warto w tym miejscu nadmienić, że naruszenie dobra osobistego nie jest oceniane z punktu widzenia subiektywnego przekonania dochodzącego ochrony, a z perspektywy rozsądnego człowieka. Judykatura stoi na stanowisku, że „pojęcie to należy odnosić do określonego poziomu rozwoju technologicznego i cywilizacyjnego, przyjętych w społeczeństwie zasad moralnych i prawnych, istniejącego rozwoju stosunków społecznych, gospodarczych czy nawet politycznych. Pojęcie naruszenia określonego dobra osobistego jest również pojęciem dynamicznym w czasie i dotyczącym konkretnych środowisk”¹¹. Przy takim ujęciu dóbr osobistych powstaje pytanie, czy ich otwarty katalog można rozszerzyć o nazwę spółki cywilnej.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 grudnia 1990 r. w sprawie I CR 529/90 przyjął, że nazwa spółki cywilnej jest dobrem osobistym jej wspólników. Stanowisko to argumentowano, zwracając uwagę na ścisłą wewnętrzną więź, jaka istnieje pomiędzy spółką cywilną a jej wspólnikami oraz na fakt, że wspólnicy występują w obrocie gospodarczym niejako w jej imieniu, zatem „działalność gospodarcza prowadzona przez spółkę w formie przedsiębiorstwa jest działalnością samych wspólników”¹². Wobec czego „nazwa, która identyfikuje to przedsiębiorstwo w obrocie prawnym i stanowi jakby jego «nazwisko», jest nazwą obejmującą istotną sferę osobistej działalności wspólników. Nazwa (firma) przedsiębiorstwa prowadzonego w formie spółki prawa cywilnego

9 P. Księżak, w: *Kodeks cywilny: część ogólna*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2014, komentarz do art. 23, teza 1.

10 Zob. I. Hasińska, *Charakter...*, s. 264.

11 Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 16 lipca 1993 r., I PZP 28/93, LEX nr 3943.

12 Wyrok SN z dnia 14 grudnia 1990 r., I CR 529/90, LEX nr 3752.

stanowi zatem dobro osobiste wspólników (art. 23 k.c.), podlegające ochronie stosownie do art. 24 k.c.”¹³.

Przytoczone orzeczenie spotkało się z krytyką wśród przedstawicieli doktryny, którzy akceptując ochronę nazwy spółki cywilnej poprzez dobra osobiste, wyraźnie sprzeciwili się koncepcji, że ochronie podlega oznaczenie niebędące jednocześnie nazwiskiem wspólników tej spółki. J. Krauss i M. Modrzejewska w swojej glosie podkreślają, że oznaczenie spółki cywilnej może uzyskać swój niepowtarzalny status tylko w przypadku, gdy zawiera ono nazwiska wspólników i dopiero wówczas można mówić o istnieniu dobra osobistego i jego ewentualnej ochronie. Zdaniem glosatorów dodatkowy wyróżnik czy nazwa fantazyjna nie są dobrami osobistymi, dlatego też nie podlegają ochronie na tej płaszczyźnie¹⁴.

Natomiast według poglądu prezentowanego przez R. Skubisza fantazyjną nazwę spółki cywilnej można traktować jako pseudonim, a tym samym przyjął on inne rozumienie przedmiotu ochrony. W swojej glosie podkreśla, że żaden przepis nie zabrania używania fantazyjnych nazw w przypadku spółki cywilnej. Nazwa taka może występować zarówno samodzielnie, jak też dodatkowo, obok nazwisk wspólników, i stanowi dobro osobiste¹⁵. Z pseudonimem jako zastępczym względem nazwiska środkiem identyfikacji osoby fizycznej najczęściej ma się do czynienia w przypadku danego zawodu tej osoby oraz – jak wskazuje glosator – również prowadzonej przez nią (lub przez kilka osób) działalności gospodarczej. Zdaniem R. Skubisza „byłoby sprzeczne z *ratio legis* art. 23 k.c. stanowisko, w myśl którego nazwy fantazyjne (pseudonimy) tylko niektórych form działalności zarobkowej osób fizycznych są objęte dyspozycją tego przepisu. Nie wydaje się bowiem możliwe przekonywujące ustalenie takiego katalogu tych działań gospodarczych, których nazwy nie są dobrami osobistymi”¹⁶.

Na mocy przytoczonego wyżej orzeczenia Sądu Najwyższego nazwa fantazyjna spółki cywilnej przyjęta przez jej wspólników identyfikuje ich działalność i stanowi dobro osobiste, zaś „podmiotem ochrony nie jest spółka cywilna, ale są jej wspólnicy”¹⁷. Wobec tego ochrony na podstawie art. 24 k.c. może dochodzić każdy ze wspólników.

Jednakże przyjęcie wskazanej koncepcji ochrony fantazyjnego określenia spółki cywilnej prowadzi do sytuacji, w której nazwy umów zostaną *de facto* włączone do katalogu art. 23 k.c., w konsekwencji stwarzając niebezpieczny wyłom w prawie oraz zagrożenie dla pewności obrotu gospodarczego.

13 Ibidem.

14 Zob. J. Krauss, M. Modrzejewska, *Glosa do wyroku SN z dnia 14 grudnia 1990 r.*, I CR 529/ 90, LEX.

15 Zob. T. Żyznowski, *Prawo do firmy i jego ochrona w świetle orzecznictwa sądowego*, Zielona Góra 1993, s. 51.

16 R. Skubisz, *Glosa do wyroku SN z dnia 14 grudnia 1990 r.*, I CR 529/90, LEX.

17 I. Hasińska, *Charakter...*, s. 263.

Jakkolwiek katalog dóbr osobistych pozostaje otwarty, nie jest dopuszczalne rozszerzanie go w nieskończoność.

Podobnie uznanie nazwy fantazyjnej spółki cywilnej za pseudonim nie znajduje racjonalnego uzasadnienia, gdyż dany pseudonim odnosi się do konkretnej osoby fizycznej i co do zasady inne osoby są wyłączone od posługiwania się nim. Pseudonim nie ma swojej definicji w żadnej ustawie. Pojęcie to zostało określone przez Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 19 maja 2009 r., jako zastępcze wobec nazwiska, które indywidualizuje daną osobę w sposób inny niż przez jej imię i nazwisko. Sąd podkreśla, że „pseudonimowi pod względem ochrony prawnej nadano podobne prawa jak imieniu i nazwisku, właśnie z tego powodu, że może być wykorzystywany zastępczo, w tym samym celu i w ten sam sposób, co imię i nazwisko”¹⁸. Orzeczenie to wykluczyło również możliwość dochodzenia ochrony przydomka jako dobra osobistego, gdyż jest stosowany dodatkowo obok imienia i nazwiska, nie będąc jednocześnie wyłącznym elementem identyfikacji. W rezultacie „przydomkiem mogą posługiwać się inne osoby i takie zachowanie samo w sobie nie może być uznane za bezprawne, a w konsekwencji nie podlega ochronie na podstawie art. 24 k.c.”¹⁹.

Wobec tego nie jest możliwe traktowanie nazwy fantazyjnej spółki cywilnej jako pseudonimu, gdyż spółka ta, jakkolwiek ściśle powiązana z jej wspólnikami, stanowi jedynie umowę zawartą między nimi w celu prowadzenia działalności gospodarczej. Dlatego przyjęta nazwa nie może być traktowana jak pseudonim, gdyż nie będzie identyfikowała konkretnej osoby, a grupę osób prowadzących wspólne przedsiębiorstwo. Zdaniem I. Hasińskiej „aktualnie brak jest podstawy prawnej dla ochrony pseudonimu gospodarczego osób fizycznych, w tym działalności w formie spółki cywilnej”²⁰. Nie wyklucza to jednak zawarcia w nazwie spółki pseudonimu, jeśli stanowi tylko jej dodatkowy element, obok nazwisk wspólników – podobnie jak w przypadku firm osób fizycznych. Skonstruowanie zaś nazwy spółki z samoistnego określenia fantazyjnego nie znajduje żadnej ochrony na gruncie obowiązujących przepisów.

W tym miejscu należy zadać pytanie, co stanie się, jeśli nazwa spółki cywilnej składa się z nazwisk wspólników i ewentualnie ich pseudonimów bądź też dowolnych określeń. Czy również wtedy ochrona z dóbr osobistych jest wyłączona? Na mocy ustawy z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw²¹ wprowadzono do Kodeksu cywilnego uregulowania dotyczące oznaczenia przedsiębiorcy (art. 43¹–43¹⁰ k.c.), a tym samym firma uzyskała samodzielną podstawę ochrony niezależną od dóbr osobistych. Stosownie do ugruntowanego w późniejszych

18 Wyrok SA w Warszawie z dnia 19 maja 2009 r., VI ACa 1516/08, LEX nr 577591.

19 Ibidem.

20 I. Hasińska, *Charakter...*, s. 267.

21 Dz.U. Nr 49, poz. 408.

orzeczeniach stanowiska Sądu Apelacyjnego w Katowicach w wyroku z dnia 14 marca 2006 r.: „firma jest prawem podmiotowym bezwzględnym, skutecznym *erga omnes* i przysługującym każdemu przedsiębiorcy także tym osobom fizycznym, które prowadzą działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej”²². Sąd zrezygnował we wskazanym wyroku z dotychczasowej ochrony nazwy spółki cywilnej z art. 23 w zw. z art. 24 k.c., stwierdzając ponadto, że firma jest prawem skutecznym *erga omnes*, a także prawem podmiotowym. O ile pogląd dotyczący prawa do firmy jako prawa *erga omnes* zyskał aprobatę doktryny, o tyle nie uzyskał jej pogląd dotyczący prawa do firmy jako prawa podmiotowego. Jak pisze P. Zaporowski w glosie do tego wyroku: „Z kolei nieścisłym było sformułowanie o firmie jako o prawie podmiotowym, firma jest bowiem jak dotąd dobrem osobistym przedsiębiorcy, a wspomniane prawo jest prawem do firmy, dokładnie tak jak to wyrażono w art. 43¹⁰ zd. 1 k.c.”²³.

Sąd Apelacyjny zwraca również uwagę na istotny aspekt dochodzenia ochrony przez pokrzywdzonego, który może żądać zaniechania bezprawnego działania polegającego na „użyciu całej cudzej nazwy lub tylko jego części”²⁴. Wobec tego przedmiotem ochrony mogą być nie tylko imiona i nazwiska przedsiębiorców, ale również inne określenia znajdujące się w ich firmach.

Zatem na gruncie wskazanego poglądu, jeśli przedsiębiorcy będący współnikami spółki cywilnej dokonali wpisu do rejestru z zachowaniem ustawowych wymagań co do konstrukcji firmy (zob. art. 43⁴ i 43⁵ k.c.) – nazwa spółki cywilnej może niejako podlegać stosownej ochronie z art. 43¹⁰ k.c., jeśli zawiera firmy poszczególnych współników. Warto zauważyć, iż w istocie chronione jest wspólne oznaczenie firm przedsiębiorców, a nie sama nazwa spółki cywilnej.

Powyżej przedstawiono zarys rozwoju ochrony nazwy spółki cywilnej na przestrzeni ostatnich lat, zaś szczegółowe omówienie ochrony oznaczeń przedsiębiorców zostanie przedstawione w kolejnym punkcie.

4. Konstrukcje nazwy spółki cywilnej

Jak już zaznaczono, ze względu na nowelizację Kodeksu cywilnego i wprowadzenie do niego przepisów dotyczących ochrony firmy indywidualnych przedsiębiorców, polskie orzecznictwo zrezygnowało z koncepcji ochrony nazwy spółki cywilnej za pomocą art. 23 i 24 k.c.

Obecnie można wyodrębnić trzy dominujące linie orzecznicze, które w swoim opracowaniu wymienia A. Patryk²⁵.

22 Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05, LEX nr 196072.

23 P. Zaporowski, *Oznaczenia przedsiębiorców prowadzących działalność w spółce cywilnej. Glosa do wyroku s. apel. z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05*, LEX.

24 Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05.

25 A. Patryk, *Firma spółki cywilnej*, LEX 2019.

W pierwszej z nich Sąd Najwyższy proponuje następujące rozwiązanie: „Zgodnie z treścią art. 43² § 1 k.c. każdy przedsiębiorca działa pod firmą. Oznacza to, że każdy ze wspólników spółki cywilnej będących osobami fizycznymi, również wtedy, gdy jest to jedyna forma ich działalności gospodarczej, powinien nie tylko uzyskać wpis do ewidencji działalności gospodarczej, ale także powinien podać własne indywidualne oznaczenie – właściwe dla oznaczenia firmy przedsiębiorcy – osoby fizycznej”²⁶. Dalej Sąd Najwyższy stanowi: „Według art. 43⁴ k.c., w przypadku osoby fizycznej, firmę stanowi jej imię i nazwisko. Są to elementy obowiązkowe firmy osoby fizycznej określane w literaturze jako jej rdzeń. Oprócz rdzenia, ustawa dopuszcza zawarcie w firmie innych dowolnie obranych określeń, jak wymienionych tytułem przykładu: pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jego prowadzenia”²⁷. Podobne rozwiązanie zostało zaproponowane w wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 15 stycznia 2009 r.²⁸

Zatem orzeczenia te wprowadzają zasadę, zgodnie z którą spółka cywilna, jako podmiot nieposiadający osobowości prawnej, nie może posługiwać się firmą. Firmą mogą posługiwać się przedsiębiorcy działający w ramach spółki cywilnej. Taka firma składa się wówczas z imion i nazwisk przedsiębiorców (lub nazw w przypadku osób prawnych). Dodatkowo przedsiębiorcy mogą oznaczyć spółkę cywilną nazwą, która nie będzie jednak korzystać z ochrony prawa firmowego. Ochronę oznaczenia spółki cywilnej należy więc sprowadzić do ochrony imion i nazwisk (nazw) przedsiębiorców. Zgodnie z tym poglądem oznaczenie spółki cywilnej, gdzie wspólnikami byłiby Jan Malinowski i Jan Kowalski prowadzący wspólną działalność, której nadali nazwę „X”, mogłoby wyglądać następująco: „Jan Malinowski, Jan Kowalski «X» sp.c.”, przy czym „X” – jako nazwa – fantazyjna nie byłoby w żaden sposób chronione.

Pogląd opierający się na założeniu, iż oznaczenie spółki cywilnej powinno być tworzone na bazie nazwisk jej wspólników, zyskał aprobatę m.in. w komentarzu do Kodeksu spółek handlowych pod redakcją S. Włodyki. Zdaniem komentatorów: „Spółka cywilna jako forma prawna umożliwiająca kilku lub większej liczbie osób wspólne prowadzenie działalności gospodarczej lub zawodowej zajmuje miejsce pośrednie pomiędzy przedsiębiorcą indywidualnym a osobowymi spółkami handlowymi, które używają firmy. Zasady obierania firmy tych przedsiębiorców regulują przepisy k.c. (w odniesieniu do osób fizycznych) albo przepisy k.c. i k.s.h (jeśli chodzi o spółki handlowe). Przewidują one, że firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko (zob. art. 43⁴ k.c.), natomiast w firmie spółki osobowej powinno być zamieszczone nazwisko lub firma (nazwa) przynajmniej jednego ze wspólników (zob. art. 24 § 1, art. 90

26 Wyrok SN z dnia 5 marca 2010 r., IV CSK 371/09, LEX nr 811872.

27 Ibidem.

28 Wyrok SO w Białymstoku z dnia 15 stycznia 2009 r., VII GC 116/08, LEX nr 522334.

§ 1, art. 104 § 1, art. 127 § 1 k.s.h.). Spółka cywilna nie jest spółką handlową, lecz zalicza się ją do grupy spółek osobowych, do których należą też osobowe spółki handlowe, w tym m.in. spółka jawna. Właśnie do konstrukcji tej spółki jest najbardziej zbliżona konstrukcja spółki cywilnej. Podobieństwo może stanowić wskazówkę w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zbudować oznaczenie spółki cywilnej. Skoro bowiem zarówno w odniesieniu do firmy przedsiębiorcy indywidualnego, jak i firmy spółki jawnej wprowadza się wymóg, aby zawierały one nazwisko wspólnika, to pozostawienie spółce cywilnej zupełnej swobody w wyborze swojego oznaczenia byłoby nieuzasadnione²⁹.

Autorzy komentarza proponują więc rozwiązanie zbliżone do tego, które przedstawił Sąd Najwyższy w powyższym orzeczeniu. Takie oznaczenie spółki cywilnej wywodzą jednak z jej podobieństwa do spółki jawnej, której firma jest tworzona za pomocą imion i nazwisk jej wspólników. Z jednej strony stanowisko doktryny wydaje się uzasadnione, brak przepisu dotyczącego nazwy spółki cywilnej wiąże się bowiem z koniecznością poszukiwania rozwiązań z pogranicza zbliżonych regulacji. Z drugiej strony nasuwa to liczne pytania, m.in. z czego wynika stosowanie przepisów dotyczących spółki jawnej *per analogiam* do spółki cywilnej. Kiedyś zastosowanie tego wniosku byloby uzasadnione koniecznością przekształcenia spółki cywilnej w spółkę jawną: „jeżeli przychody netto spółki cywilnej w każdym z dwóch ostatnich lat obrotowych osiągnęły wartość powodującą, zgodnie z przepisami o rachunkowości, obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych”³⁰. Jednakże nowelizacja Kodeksu spółek handlowych z dnia 8 stycznia 2009 r. zniósła obowiązek przymusowego przekształcania spółki cywilnej. Spółka cywilna i spółka jawna, choć należą do kategorii spółek osobowych, różnią się pod względem rejestracji, osobowości prawnej (spółka cywilna jej nie posiada), momentu powstania, a także rejestru, w którym są oznaczane (wpisywane).

Kolejna linia orzecznicza w zakresie oznaczenia nazwy spółki cywilnej opiera się na założeniu, że jej nazwę stanowią imiona i nazwiska jej wspólników, którzy są uprawnieni do wzajemnego korzystania ze swoich firm (tj. imion i nazwisk w przypadku osób fizycznych, nazw – firm w przypadku osób prawnych). Wobec tego oznaczenie spółki cywilnej, gdzie wspólnikami byłiby Jan Kowalski i Jan Malinowski, mogłoby wyglądać w ramach tego poglądu w następujący sposób: „Jan Kowalski, Jan Malinowski sp.c.”

Takie stanowisko wyraził Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 11 czerwca 2012 r.: „Zatem osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na podstawie umowy spółki cywilnej określają nazwę tej spółki przez wskazanie imion i nazwisk wspólników (ewentualnie dodatkowo innych określeń wskazujących na przedmiot działalności) to w istocie upoważniają

29 B. Mika, J. Szwaia, *Oznaczenie przedsiębiorcy*, w: *System Prawa Handlowego*, t. 1, *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009, s. 845.

30 Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 229, poz. 2276).

się wzajemnie do używania swojej firmy (imiona i nazwiska)”³¹. Potwierdzają to wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 10 grudnia 2010 r., VI SA/Wa 1775/10 (LEX nr 821234) oraz we Wrocławiu z dnia 8 lipca 2009 r., III SA/Wr 53/09 (LEX nr 556643).

Pogląd ten rodzi pytanie, czy w przypadku gdy zostanie naruszona firma tylko jednego ze wspólników, pozostali mają prawo pozwać osobę dokonującą naruszenia bez udziału wspólnika, którego firma została naruszona. Zdaniem auterek odpowiedź powinna być negatywna. Upoważnienie do korzystania nie może być rozumiane jako scedowanie legitymacji czynnej w zakresie złożenia pozwu na pozostałych wspólników. Stałoby to w sprzeczności z pojęciem legitymacji procesowej, określanej jako „materialnoprawne uprawnienie strony procesowej do występowania w konkretnym procesie”³². Materialnoprawne, a więc wywodzące się z przepisów prawa materialnego – tj. z Kodeksu cywilnego – w którym nie znajdziemy żadnego przepisu, który uprawniałby do wystąpienia z pozwem wspólników/wspólnika spółki cywilnej, kiedy została naruszona firma innego wspólnika.

Według trzeciego z poglądów każdy wspólnik występuje jako przedsiębiorca pod własną firmą składającą się z jego imienia i nazwiska (lub nazwy w wypadku osoby prawnej), natomiast spółka cywilna może występować pod dodatkowym oznaczeniem, którym może być również nazwa fantazyjna, dołączana do nazwisk przedsiębiorców tworzących spółkę cywilną. W świetle tego poglądu firmy osób fizycznych będących wspólnikami spółki cywilnej o nazwiskach: Jan Kowalski i Jan Malinowski, prowadzących działalność o nazwie „X”, mogłyby wyglądać w następujący sposób: w przypadku Jana Kowalskiego „Jan Kowalski «X» sp.c.”, a w przypadku Jana Malinowskiego „Jan Malinowski «X» sp.c.”. Taki pogląd został zaprezentowany w głosowanym wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05. Zgodnie z tą linią orzeczniczą nazwa fantazyjna w oznaczeniu spółki cywilnej uzyskaby ochronę na podstawie art. 43⁴ w zw. z art. 43¹⁰ k.c. Sąd Apelacyjny proponuje zatem „rozciągnięcie” ochrony oznaczenia spółki cywilnej z firm jej przedsiębiorców, które tutaj stanowią imiona i nazwiska, na nazwę fantazyjną widniejącą obok tych nazwisk.

Jak zaznaczono na wstępie, aż 93% oznaczeń badanych spółek cywilnych widniejących w rejestrze CEIDG pod skrótem „s.c.” lub pełną nazwą „spółka cywilna” posiada nazwy fantazyjne. Uzasadnione byłoby stworzenie możliwości dochodzenia ochrony tych nazw. Nie dziwi potrzeba przedsiębiorców oznaczania spółek cywilnych za pomocą nazw fantazyjnych. Jak pisze I. Hasińska: „Każdy wspólnik spółki cywilnej jako przedsiębiorca działa pod własną firmą (art. 43² k.c.), natomiast spółka cywilna wyróżniana jest w obrocie wyłącznie poprzez przyjętą nazwę”³³. W dalszej części autorka

31 Wyrok SA w Katowicach z dnia 11 czerwca 2012 r., V ACa 255/12, LEX nr 1258321.

32 P. Osowy, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2002, s. 90.

33 I. Hasińska, *Charakter...*, s. 258.

zaznacza: „Elementy fantazyjne mogą stanowić tylko element dodatkowy mogący skutecznie odróżnić tego przedsiębiorcę od innych uczestników obrotu gospodarczego”³⁴.

Istotę ochrony nazwy fantazyjnej dostrzegają także B. Mika i J. Szwaia w cytowanym wcześniej komentarzu. Możliwość dochodzenia ochrony oznaczenia spółki cywilnej wiążą oni jednak nie z przepisami Kodeksu cywilnego, lecz z ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji³⁵, a szczególnie z jej art. 5, który stanowi: „Czynem nieuczciwej konkurencji jest takie oznaczenie przedsiębiorstwa, które może wprowadzić klientów w błąd co do jego tożsamości, przez używanie firmy, nazwy, godła, skrótu literowego lub innego charakterystycznego symbolu wcześniej używanego, zgodnie z prawem, do oznaczenia innego przedsiębiorstwa”.

Na podstawie przytoczonych orzeczeń oraz literatury należy uznać, że najbardziej odpowiednim oznaczeniem spółki cywilnej, w ramach którego mieści się nazwa fantazyjna, jest umieszczenie tej nazwy obok nazwisk przedsiębiorców będących jednocześnie współnikami tej spółki. Pytanie, czy tak skonstruowana nazwa spółki cywilnej będzie chroniona, wciąż nie uzyskało jeszcze jednoznacznej odpowiedzi.

Wątpliwości na gruncie rozważań dotyczących nazwy spółki cywilnej budzi także to, czy należy do niej dodać sformułowanie: „spółka cywilna” lub opcjonalnie skrót: „sp.c.”. Zdaniem B. Miki oraz J. Szwai „można bronić poglądu, że zamieszczenie w oznaczeniu wyłącznie imion i nazwisk współników nie jest wystarczające dla prawidłowego jej ukształtowania”³⁶. Komentatorzy pozostawiają tę kwestię otwartą, nie odpowiadając na pytanie, czy niezamieszczenie w oznaczeniu spółki cywilnej określenia „spółka cywilna” jest prawidłowym ukształtowaniem tego oznaczenia. B. Mika oraz J. Szwaia sygnalizują jedynie, że „można bronić” takiego poglądu.

Obronę tej koncepcji należy oprzeć na zasadach prawa firmowego, a w szczególności na zasadzie prawdziwości, która stanowi, że firma nie może wprowadzać w błąd. Brak zawarcia w oznaczeniu spółki cywilnej oznaczenia „spółka cywilna” nie powoduje co prawda wprowadzenia w błąd, jednak utrudnia jej identyfikację na rynku. Jak pisze J.J. Sitko: „firma nie może wprowadzać w błąd co do formy prawnej (charakteru prawnego) danego przedsiębiorcy”³⁷. Zasady prawa firmowego przemawiają zatem za uznaniem, że prawidłowe ukształtowanie oznaczenia spółki cywilnej musi zawierać element dotyczący formy prawnej.

Koncepcja ta wydawałaby się zasadna także ze względu na fakt, że wszystkie pozostałe spółki istnieją w obrocie pod firmą, która zawiera oznaczenie dotyczące formy prawnej. Nie istnieje więc powód, dla którego w przypadku nazwy spółki cywilnej należałoby zrezygnować z tego oznaczenia.

34 Ibidem, s. 259.

35 B. Mika, J. Szwaia, *Oznaczenie...*, s. 847.

36 Ibidem, s. 845.

37 J.J. Sitko, *Firma...*, s. 133.

Drugą z wymienionych przez autorki wątpliwości jest używanie w oznaczeniu spółki cywilnej skrótów takich jak „sp.c.”, „sp. cyw.” czy „s-ka cyw.”. B. Mika oraz J. Szwaaja dopuszczają taką możliwość³⁸. Każda z obecnie istniejących w polskim systemie prawnym spółek może posługiwać się takimi skrótami, nie istnieje więc racjonalny argument, dla którego należałoby odmówić tego spółce cywilnej.

Biorąc pod uwagę przedstawione koncepcje, należy stwierdzić, że słusznym rozwiązaniem byłoby przyjęcie oznaczenia spółki cywilnej poprzez nazwiska wszystkich współników, dołączone do nich ewentualne nazwy fantazyjne oraz oznaczenie formy prawnej, która mogłaby przybrać postać skrótu. Wobec tego jako najbardziej uzasadnione w tym aspekcie należałoby wskazać orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05. Mając na względzie powyższe rozważania, liczbę przedsiębiorców działających w ramach spółek cywilnych zawierających nazwy fantazyjne oraz zasady prawa firmowego pozwalające na swobodny wybór firmy, warto zauważyć, że uzasadnione byłoby stworzenie możliwości ochrony oznaczenia spółki cywilnej, w tym jej nazwy fantazyjnej.

Problem nadal stwarza podstawa prawna tej ochrony. Sąd Apelacyjny w Katowicach we wspomnianym wyroku proponuje ochronę takiego oznaczenia spółki cywilnej za pomocą art. 43⁴ w zw. z art. 43¹⁰ k.c., B. Mika i J. Szwaaja zaś za pomocą przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Zarówno jedna, jak i druga linia obrony wydaje się uzasadniona.

Przeprowadzone badania wskazują natomiast na problem związany z brakiem odpowiedniej podstawy prawnej, która stworzyłaby możliwość pełnej ochrony oznaczenia spółki cywilnej lub nadałaby jej przywilej posługiwania się firmą.

5. Identyfikacja spółki cywilnej na gruncie prawa niemieckiego

W celu lepszego zrozumienia ochrony oznaczenia spółki cywilnej zasadne wydaje się sięgnięcie do innych systemów prawnych. Konstrukcją najbardziej zbliżoną do polskiej spółki cywilnej jest niemiecka *Gesellschaft des bürgerlichen Rechts*, stanowiąca swoisty odpowiednik polskiej spółki cywilnej na gruncie prawa niemieckiego³⁹. Polską i niemiecką konstrukcją łączy brak osobowości prawnej spółki, ponadto spółka jest definiowana przez pryzmat zawieranej umowy i uregulowana w kodeksach cywilnych⁴⁰. Co więcej, zarówno polskie, jak i niemieckie regulacje kodeksowe nie uwzględniają problemu ochrony firmy lub oznaczenia spółki cywilnej⁴¹. Pomiędzy niemiecką a pol-

38 B. Mika, J. Szwaaja, *Oznaczenie...*, s. 845.

39 I. Hasińska, *Charakter...*, s. 71.

40 Ibidem, s. 72.

41 W Bürgerliches Gesetzbuch (BGB; niemiecki kodeks cywilny z 1899 r.) spółka cywilna jest uregulowana w paragrafach od 705 do 740.

ską spółką cywilną zachodzą jednak pewne różnice. Po pierwsze, do dziś niemiecka doktryna pozostaje w sporze co do możliwości nadania spółce cywilnej zdolności prawnej. Według teorii tradycyjnej, podobnie jak w polskim systemie prawnym, spółka cywilna ma charakter stosunku zobowiązaniowego. Inny pogląd uznaje wspólników za pewną grupę w relacjach z kontrahentami. W najnowszych opracowaniach proponuje się uznanie odrębności majątku wspólników i spółki, sami wspólnicy mają występować jako jedność w stosunkach z kontrahentami. Ponadto spółka cywilna na gruncie niemieckim może pozywać i być pozywaną⁴². Brak zgody co do charakteru prawnego tej spółki nie pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy jest ona przedsiębiorcą. Jednak jako przedsiębiorców będzie można oznaczyć w niektórych przypadkach jej wspólników, bowiem zgodnie z § 14 BGB: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, prawna lub spółka osobowa posiadająca zdolność prawną, która przy zawieraniu czynności prawnej działa w ramach wykonywania swojej działalności gospodarczej lub niezależnej działalności zawodowej”. W tym miejscu należy zaznaczyć, że niemiecka spółka cywilna, odmiennie niż w Polsce, może być związana w celu osiągnięcia każdego celu, nie tylko celu gospodarczego⁴³. W związku z tym wspólnikom *Gesellschaft des bürgerlichen Rechts* nie zawsze będzie przysługiwał status przedsiębiorcy. Znając już konstrukcję i charakter niemieckiej spółki cywilnej, należy odpowiedzieć na pytanie, czy spółce tej przysługuje prawo do firmy.

Definicję firmy w prawie niemieckim statuuje § 17 HGB. Zgodnie z nim firmą kupca jest jego nazwa, pod którą prowadzi przedsiębiorstwo; kupiec może pozywać i być pozywany pod firmą⁴⁴. W tym miejscu należy zaznaczyć, że z prawa do firmy korzystają jedynie podmioty oznaczone przez HGB jako kupcy (niem. *Kaufmann*), czyli osoby prowadzące działalność gospodarczą związaną z handlem (niem. *Handelsgewerben*)⁴⁵. Prawo do firmy nie będzie więc przysługiwać podmiotom spoza sfery niemieckiego prawa handlowego, a są nimi osoby fizyczne będące przedsiębiorcami działającymi w ramach indywidualnej działalności gospodarczej lub w formie spółki cywilnej.

Oprócz ochrony firmy w niemieckim systemie prawnym wyróżnia się także ochronę nazwy (nazwiska), która została uregulowana w § 12 BGB. Zgodnie z tym przepisem: „Jeżeli prawo do używania nazwy zostanie zakwestionowane przez inną osobę lub jeżeli interes osoby uprawnionej zostanie naruszony przez fakt, że inna osoba używa tej samej nazwy bez upoważnienia, uprawniony może żądać od tej drugiej osoby usunięcia naruszenia”. Jak pisze N. Haberman: „Nazwą posługuje się każdy, kto używa jej do oznaczenia osoby lub rezultatu uzyskaną przez tą osobę. W szczególności o nazwie możemy mówić, gdy przedsiębiorstwo używa nazwy związanej z wytwarzanymi

42 I. Hasińska, *Charakter...*, s. 72.

43 Paragraf 705 BGB.

44 *Hanelsgezetsbuch* (HGB) – niemiecki kodeks handlowy uchwalony w 1897 r.

45 J.J. Sitko, *Firma...*, s. 99.

przez nie produktami lub w inny sposób nazwa wiąże przedsiębiorstwo z jego oznaczeniem”⁴⁶. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że nazwa jest używana na określenie osoby, ale także rezultatów jej działań. Wpisuje się to w dualistyczne rozumienie oznaczeń używanych na określenie różnego rodzaju działalności podmiotów. Prawo niemieckie chroni bowiem z jednej strony prawo do firmy/nazwy przedsiębiorcy oraz prawo do firmy/nazwy przedsiębiorstwa⁴⁷. Natomiast w polskim systemie prawnym firma/nazwa jest ściśle powiązana z podmiotem, nie zaś z prowadzonym przez niego przedsiębiorstwem.

W świetle tej definicji oznaczenie działalności prowadzonej przez podmioty w ramach spółki cywilnej korzystałoby w Niemczech z ochrony przewidzianej właśnie przez § 12 BGB. Tezę tę mogłoby potwierdzać przytoczone przez M. Podlesia stanowisko niemieckiej doktryny. Jak pisze wspomniany autor, „w niemieckiej doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że spółka cywilna ma zdolność do posiadania własnej nazwy, chociaż nie zawsze z tej zdolności musi być czyniony użytek”⁴⁸. W projekcie ustawy rządowej z dnia 11 listopada 1993 r. podkreślono, że spółka cywilna „nie posiada pełnej zdolności prawnej, a w szczególności nie posiada pełnej zdolności prawnej do posługiwania się swoją nazwą”⁴⁹. Bundestag zaznaczył, że w procesie oraz w wypadku wpisu spółki do ksiąg wieczystych powinna ona posługiwać się imionami i nazwiskami wspólników. Taki zabieg jest też związany z bezpieczeństwem obrotu⁵⁰. Nie oznacza to jednak, że w pismach procesowych spółki cywilne nie mogą posługiwać się nazwami fantazyjnymi, przez które oznaczają spółkę, używanie takich nazw w pozwach jest zabiegiem jak najbardziej właściwym⁵¹.

Podsumowując, na gruncie prawa niemieckiego spółce cywilnej przysługuje prawo do nazwy, natomiast nie prawo do firmy, które jest właściwe dla ochrony kupców i ich przedsiębiorstw. Właściwą podstawą prawną do ochrony nazwy w prawie niemieckim jest § 12 BGB. Większość niemieckiej doktryny uznaje, że spółce cywilnej przysługuje prawo do nazwy, jednak z pewnymi ograniczeniami, które wynikają z wciąż trwających sporów na temat podmiotowości prawnej spółki cywilnej. Ograniczenia te ujawniają się m.in. w momencie dokonywania wpisów do ksiąg wieczystych – niewystarczające jest wówczas posługiwanie się wyłącznie nazwami fantazyjnymi spółek, a konieczne jest ujawnienie imion i nazwisk wspólników.

46 N. Hebermann, *Buch: Allgemeiner Teil, 1, Titel 1: Namentliche Personen, Verbrachten, Unternehmen*, w: J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Hrsg. H. Roth, Berlin 2004, s. 327.

47 J.J. Sitko, *Firma...*, s. 99.

48 M. Podleś, *Charakter prawny spółki cywilnej na tle prawa polskiego i niemieckiego*, Warszawa 2008, s. 186.

49 Gesetzentwurf der Bundesregierung, 11.11.1993, Drucksache BT-Dr 12/6152, s. 7.

50 Ibidem, s. 7.

51 M. Podleś, *Charakter...*, s. 186.

6. Podsumowanie

Jak zaznaczono na początku rozważań, nazwa i firma nie są pojęciami tożsamymi. Jednoznacznie należy stwierdzić, że w polskim systemie prawnym nie istnieje ochrona firmy spółki cywilnej, można co najwyżej mówić o ochronie jej oznaczenia. Natomiast samo oznaczenie spółki cywilnej ewoluowało na przestrzeni lat. Początkowa koncepcja jego ochrony na podstawie przepisów dotyczących dóbr osobistych straciła na aktualności z uwagi na wprowadzenie nowelizacją z 2003 r. przepisów art. 43¹–43¹⁰ k.c., wobec czego należy ją jednoznacznie odrzucić.

Zaprezentowane linie orzecznicze proponują trzy odmienne koncepcje ochrony oznaczenia spółki cywilnej, z których najbardziej zasadną zdaje się ta wybrana przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w orzeczeniu z 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05 – przyznaje ono możliwość ochrony nazwy fantazyjnej, z której często korzystają przedsiębiorcy w tworzeniu oznaczeń swoich spółek w celu skuteczniejszej identyfikacji wśród kontrahentów, konkurentów oraz klientów.

Nierozwiązany wciąż problem stanowi natomiast podstawa prawna tej ochrony. Na gruncie kodeksowym regulować by ją mógł art. 43⁴ w zw. z art. 43¹⁰ k.c. Ponadto wskazuje się, że ochrona mogłaby przebiegać na gruncie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Kwesję tę mogłaby rozstrzygnąć zmiana Kodeksu cywilnego poprzez wprowadzenie konkretnego przepisu dotyczącego ochrony oznaczenia spółki cywilnej.

Problemy z ochroną identyfikacji spółki cywilnej pojawiły się również w niemieckim systemie prawnym, tamtejsza doktryna staje jednak znacznie pewniej po stronie ochrony nazwy fantazyjnej w ramach oznaczenia spółki cywilnej niż polska. Mimo to ochrona oznaczenia tej formy prawnej nadal nie została doprecyzowana, a niemiecki system nie udziela wystarczającej odpowiedzi na to, w jaki sposób mogłaby ona przebiegać.

Bibliografia

Literatura

- Hasińska I., *Charakter prawny spółki cywilnej na tle historycznym i porównawczym*, praca doktorska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2013, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/10876> (dostęp: 8.04.2023).
- J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Hrsg. H. Roth, Berlin 2004.
- Kidyba A., Kopaczyńska-Pieczniak K., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część szczególna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014.
- Kodeks cywilny: część ogólna*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2014.
- Krauss J., Modrzejewska M., *Glosa do wyroku SN z dnia 14 grudnia 1990 r., I CR 529/90*, LEX.

- Osowy P., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2002.
- Patryk A., *Firma spółki cywilnej*, LEX 2019.
- Podleś M., *Charakter prawny spółki cywilnej na tle prawa polskiego i niemieckiego*, Warszawa 2008.
- Sitko J.J., *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2009.
- Skubisz R., *Glosa do wyroku SN z dnia 14 grudnia 1990 r.*, I CR 529/90, LEX.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szwaja J., *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1997.
- System Prawa Handlowego*, t. 1, *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009.
- Zaporowski P., *Oznaczenia przedsiębiorców prowadzących działalność w spółce cywilnej. Glosa do wyroku s.apel. z dnia 14 marca 2006 r.*, I ACa 2057/05, LEX.
- Żyznowski T., *Prawo do firmy i jego ochrona w świetle orzecznictwa sądowego*, Zielona Góra 1993.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1233).
- Ustawa z dnia 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.).
- Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408).
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 229, poz. 2276).
- Gesetzentwurf der Bundesregierung, 11.11.1993, Drucksache BT-Dr 12/6152 (projekt ustawy).

Orzeczenia

- Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 16 lipca 1993 r., I PZP 28/93, LEX nr 3943.
- Wyrok SN z dnia 14 grudnia 1990 r., I CR 529/90, LEX nr 3752.
- Wyrok SN z dnia 5 marca 2010 r., IV CSK 371/09, LEX nr 811872.
- Wyrok SN z dnia 2 marca 2022 r., II CSKP 253/22, LEX nr 3347179.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 marca 2006 r., I ACa 2057/05, LEX nr 196072.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 19 maja 2009 r., VI ACa 1516/08, LEX nr 577591.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 11 czerwca 2012 r., V ACa 255/12, LEX nr 1258321.
- Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 8 lipca 2009 r., III SA/Wr 53/09, LEX nr 556643.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 10 grudnia 2010 r., VI SA/Wa 1775/10, LEX nr 821234.
- Wyrok SO w Białymstoku z dnia 15 stycznia 2009 r., VII GC 116/08, LEX nr 522334.

Ochrona oznaczenia przedsiębiorców działających w formie spółki cywilnej

Streszczenie

Celem artykułu jest podjęcie rozważań na temat wpływu oznaczeń przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej na możliwość dochodzenia ochrony nazwy tej spółki na gruncie Kodeksu cywilnego. Kwestia ta nie została dotąd rozwiązana na gruncie legislacyjnym i orzecznictwym, dlatego eksplikacja obranego problemu wydaje się zasadna. W celu analizy tezy badawczej autorki posłużyły się metodą dogmatyczną. W początkowej części artykułu scharakteryzowano pojęcia nazwy i firmy w kontekście ich rozbieżności i ewentualnej korelacji, następnie zaś przedstawiono sposób dochodzenia ochrony nazwy spółki cywilnej przed nowelizacją Kodeksu cywilnego z 2003 r. Kolejny fragment zawiera omówienie poglądów doktryny i orzecznictwa na temat konstrukcji oznaczeń przedsiębiorców w świetle aktualnego stanu prawnego, w części końcowej dokonano zaś porównania polskiego systemu prawnego z systemem niemieckim w aspekcie identyfikacji spółki cywilnej.

Słowa kluczowe: spółka cywilna, firma, nazwa fantazyjna, oznaczenie, ochrona prawa do firmy

Protection of the designation of entrepreneurs operating in the form of a civil partnership

Abstract

This article considers the impact of the designation of entrepreneurs doing business in the form of a civil partnership on the possibility of claiming protection of the name of the partnership under the Civil Code. This problem seems worth exploring as the issue of the protection offered by the designation of a civil partnership is so far unresolved on legislative and jurisprudential grounds. The authors use the dogmatic method, analysing judgments, articles, monographs and commentaries related to this issue. The first section is devoted to characterizing the concepts of name and company in the context of their divergence and possible correlation. The second describes how the protection of the name of a civil partnership was asserted before the 2003 amendment to the Civil Code. The third contains the views of doctrine and case law in relation to the construction of business designations, in light of the current state of the law. The final section compares the Polish legal system with the German system in terms of civil partnership identification.

Keywords: civil partnership, business name, imaginative name, designation, legal protection of business name